

**Rekomendacje dla Samorządów, Placówek Terapeutycznych,
Organów Ścigania i Wymiaru Sprawiedliwości
dotyczące współpracy przy uruchomieniu mechanizmów pozwalających organom
wymiaru sprawiedliwości na szersze stosowanie
wobec osób uzależnionych i szkodliwie używających narkotyki
zasady „leczyć zamiast karać”.**

Nie podlega dyskusji, że w prawie karnym funkcja prewencyjno-wychowawcza jest niezwykle istotna, a represja nie jest jedynym celem kary. Zatem instytucje wymiaru sprawiedliwości powinny dostępnymi narzędziami nakłaniać do przestrzegania norm prawa i sięgać po inne niż represja narzędzia.

Praktyka instytucji wymiaru sprawiedliwości pokazuje, że większość osób uzależnionych nie jest w stanie wyrwać się z zakłętego kręgu narkomanii, przestępczego stylu życia i kolejnych pobytów w zakładach karnych. Między działaniami na rzecz realizacji potrzeb związanych z uzależnieniem a przestępczymi działaniami, najczęściej można postawić znak równości.

Dlatego też, jak uczą doświadczenia innych krajów europejskich, skutecznym sposobem na przełamanie tego fatalizmu, jest zastosowanie wobec osób popełniających przestępstwa w związku z używaniem narkotyków terapii i oddziaływań profilaktyczno-edukacyjnych.

Stosowanie zasady „leczyć zamiast karać” przez organy wymiaru sprawiedliwości, w oparciu o dostępną bazę terapeutyczno-profilaktyczną skutkowało będzie z całą pewnością redukcją popytu na narkotyki, ale też redukcją przestępczości oraz kosztów związanych ze ściganiem i karaniem.

Niestety, brakuje mechanizmów, które by zapewniły dostarczenie organom ścigania i sprawiedliwości informacji o tym, czy podejrzany jest osobą uzależnioną czy też szkodliwie używa narkotyki. Ponadto obowiązująca *Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii z 2005 roku w art. 72-73*, które miały zabezpieczać działanie zasady *leczyć zamiast karać*, nie spełnia oczekiwań. Z dobrodziejstwa art. 72 i 73 nie mogą korzystać osoby uprzednio karane. To stanowi poważny mankament tego przepisu, szczególnie w grupie uzależnionych, gdzie często mamy do czynienia z osobami „po wyrokach”. Nadzieję na zmianę sytuacji, daje opracowany przez Ministerstwo Sprawiedliwości, projekt nowelizacji Ustawy, gdzie warunek uprzedniej niekaralności został usunięty. Niestety projekt ten, nie wszedł jeszcze pod obrady Sejmu.

Realizacja zasady zapewnienia osobom popełniającym przestępstwa będących uzależnionymi od środków psychoaktywnych możliwości poddania się działaniom leczniczym w celu zaprzestania używania narkotyków, a co się z tym wiąże, i ograniczenie ich działalności przestępczej, wymaga spełnienia następujących warunków:

1. Zniesienie ograniczenia dotyczącego uprzedniej niekaralności za przestępstwa umyślne w stosunku do art. 72 – 73 Ustawy o Przeciwdziałaniu Narkomanii z 2005 roku. Duża grupa osób uzależnionych podejrzanych o popełnienie przestępstw zagrożonych karą pozbawienia wolności do lat 5-ciu była uprzednio karana. Obecne rozwiązania prawne uniemożliwiają tym osobom skorzystanie z warunkowego umorzenia postępowania w wypadku podjęcia i skutecznego ukończenia leczenia uzależnienia (art. 72-73 Ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii). Wszelkie dotychczasowe inicjatywy z zakresu promowania zastosowania środków probacyjnych w postaci zawieszenia i warunkowego umorzenia postępowania dotyczyły – osób eksperymentujących z substancjami psychoaktywnym lub rozpoczynających używanie narkotyków szkodliwie.
2. Podjęcie rozmów mających na celu opracowanie i wprowadzenie rozwiązań umożliwiających realizację regularnych wizyt biegłych z zakresu terapii uzależnień (lub specjalistów terapii uzależnień) na terenie Komend Policji oraz Izb Zatrzymań. Celem jest prezentacja osobom zatrzymanym oferty skorzystania z programów profilaktyczno-terapeutycznych oraz realizacji zadania kwalifikowania osób zatrzymanych do udziału w procedurze badania przez biegłego w kwestii poziomu uzależnienia i rokowań co do pozytywnych wyników terapii. Doświadczenie innych krajów pokazuje, że obecność specjalistów terapii uzależnień na terenie Policji i możliwość jego kontaktu z osobą zatrzymaną na wcześniejszym etapie postępowania pomaga osobom skorzystać z alternatywnych środków probacyjnych, bez orzeczenia kary, motywując ich do zmiany postawy wobec używania narkotyków, a w konsekwencji zaprzestania działalności przestępczej.
3. Ustalenie zasad współpracy pomiędzy organami wymiaru sprawiedliwości, ścigania i podmiotami, oferującymi usługi z zakresu leczenia i profilaktyki uzależnień, samorządami, wprowadzenie odpowiednich procedur i mechanizmów konstytuujących te współpracę.

4. Serwisy terapeutyczne, kierując się dobrem pacjenta i za jego zgodą, uwzględnią w swoich programach szczególne wymagania dotyczące pracy z klientem uzależnionym korzystającym z zawieszenia postępowania na czas trwania terapii. Takie wymagania obejmują m.in. nawiązanie współpracy z organem prowadzącym postępowanie, wprowadzenie mechanizmów pozwalających informować organy prowadzące postępowanie o przebiegu terapii danej osoby lub jej przerwaniu. Serwisy terapeutyczne będą angażować specjalnie przygotowaną do tego zadania kadre, która będzie realizowała zadania na terenie Komend Policji i Izb Zatrzymań oraz przygotowania opinii dla organów wymiaru sprawiedliwości dotyczących uzależnienia i możliwości podjęcia terapii przez osobę podejrzaną o popełnienie przestępstwa.
5. Ponadto należy informować podejrzanych o możliwości skorzystania ze środków probacyjnych przewidzianych w art. 72-73 Ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii poprzez stałą kampanie informacyjną, poprzez upowszechnienie materiałów promocyjnych, zaangażowanie środowiska adwokackiego itp.